

Development and Current Situation of Bahasa Melayu and Indonesian Language Education in Thailand: With Special Reference to Higher Education

Thanapas Dejpawuttikul

M.A. (Asian History), Lecturer

School of Liberal Arts, Walailak University

E-mail: dthanapas@gmail.com

Abstract

Bahasa Melayu and Indonesian language education was introduced in Thailand in the course of a modernization of the education system after World War II. In the eyes of Siamese elites the interest in and significance of both languages was relatively limited compared to other indigenous and religious languages in the Southeast Asian region such as Bali, Khmer, Burmese, or western languages. Although there was an attempt to learn and understand these languages, it was limited to bureaucratic officers learning the languages for the sake of centralization, but the situation deteriorated under Pibun government's nationalist policy (1938-1944). However, in order to secure the most southern provinces of Thailand from secessionist movements, the Thai government started to teach Bahasa Melayu since the beginning of the cold war in 1960s via

university in Bangkok. The hereafter happening changes of the political and cultural landscape, particularly the founding of the ASEAN economic community which sparked the growth of interest in the field of area studies in Thai academics. In the course of these developments Bahasa Melayu and Indonesian language education have grown in popularity not only in universities and high schools, but also in provincials with support and funds of the Thai bureaucratic organs. Furthermore the teaching of Bahasa Melayu and Indonesian in Eastern languages faculties and area studies programs also revealed outstanding desires and problematics of various stakeholders involved in this trend.

Keywords: Bahasa Melayu-indonesia education,
Higher Education, Southeast Asian Studies

พัฒนาการและสถานการณ์การจัดการศึกษา ภาษาเพื่อนบ้านในฐานะส่วนหนึ่งของ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในประเทศไทย: กรณีศึกษาการสอนภาษามลายูและ อินโดนีเซียในระดับอุดมศึกษา

ธนภาพ เดชพาวุฒิกุล

ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์เอเชีย), อาจารย์

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

E-mail: dthanapas@gmail.com

39

บทคัดย่อ

การสอนภาษามลายูและอินโดนีเซียในฐานะส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาสมัยใหม่ในประเทศไทยมีความเป็นมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ก่อนช่วงเวลานี้แม้รัฐไทยหรือในชื่อเดิมคือสยามจะให้ความสนใจต่อความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาเหล่านี้้อยู่บ้าง หากแต่ก็มีขอบเขตจำกัดอยู่แวดวงนักปราชญ์ และมีสถานะเป็นรองภาษาสำคัญอื่นๆ ที่เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ทางศาสนา เช่นภาษาบาลี ภาษาเขมร หรือในเวลาต่อมาคือความรู้สมัยใหม่คือภาษาตะวันตก โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แม้ในช่วงที่ชนชั้นปกครองไทยมีความพยายามเข้าไปจัดการควบคุมดินแดนและผู้คนที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ภาษา และศาสนา การสอนภาษาอื่นๆ นอกเหนือภาษาอังกฤษยังคงมีขอบเขตจำกัดเฉพาะในกลุ่มข้าราชการและเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางที่ถูกส่งไปทำหน้าที่ด้าน

ปีที่ 21
ฉบับที่ 2

เม.ย.

-

มี.ย.

2558

การปกครอง ทั้งนี้ นับตั้งแต่ช่วงสงครามเย็น บัณฑิต
ด้านการเมืองได้กลายเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการที่
รัฐเริ่มให้ความสำคัญต่อการจัดการสอนภาษาในระยะ
เริ่มต้น ปัจจุบันการเติบโตของการสอนภาษามลายู
และอินโดนีเซียในสังคมไทยเป็นผลมาจากปัจจัย
หลายประการที่มีความแตกต่างกันในแง่ของ
จุดมุ่งหมายทางการเมือง วัฒนธรรม บริบทการพัฒนา
วิชาการในระดับอุดมศึกษา ตลอดจนกลุ่มคนที่เข้ามา
มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียน
การสอน อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความทะเยอทะยานของ
รัฐและการอุดมศึกษาไทยที่จะช่วงชิงความได้เปรียบใน
สถานการณ์การเพิ่มระดับความเป็นภูมิภาคและ
การเชื่อมต่อทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การจัดการเรียน
การสอนภาษาทั้งสองได้ก้าวเข้าสู่สถานการณ์ใหม่ของ
เป็นส่วนหนึ่งของความรู้ด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
ทั้งนี้ กรณีศึกษาการจัดการเรียนการสอนภาษา
ทั้งสองในพื้นที่ภาคใต้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความน่า
สนใจบางประการ

คำสำคัญ: การศึกษาภาษามลายูและอินโดนีเซีย,
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา,
อุดมศึกษา

“ภาษาเพื่อนบ้าน” ในสังคมไทย

ความหลากหลายทางภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นปรากฏการณ์ที่ก้าวข้ามเส้นแบ่งพรมแดนรัฐมายาวนาน และไม่เคยเป็นปัญหาต่ออำนาจของผู้ปกครองรัฐในยุคจารีตตราวจนกระทั่งการเกิดแนวคิดรัฐสมัยใหม่ตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 อันเป็นผลจากการเข้ามาของระบอบอาณานิคม และพัฒนาสืบเนื่องมาจนกระทั่งระยะสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังปรากฏให้เห็นจากการได้รับเอกราชของประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ความต้องการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเกิดใหม่เหล่านี้ โดยเฉพาะประเทศบนภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนถึงคาบสมุทรมลายู ส่งผลให้ความหลากหลายซับซ้อนที่เคยดำรงอยู่ต้องเผชิญกับการถูกขีดเส้น จัดแบ่งให้อยู่ภายใต้เส้นเขตแดนของรัฐประชาชาติสมัยใหม่

ผลที่เกิดขึ้นคือภาษาและวัฒนธรรมของบางกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีสถานะเป็นภาษาหลักของกลุ่มชนในบางพื้นที่ต้องถูกจัดสถานะเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย ปรากฏการณ์ดังกล่าวมักเกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งกลายมาเป็นบริเวณรอยต่อหรือพรมแดนระหว่างรัฐชาติ อย่างไรก็ตามจินตนาการและมโนทัศน์ว่าด้วยรัฐชาติสมัยใหม่ยังส่งผลสืบเนื่องไปสู่มิติอื่นๆ อีกมาก เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่มีชาติเป็นศูนย์กลางแนวคิดเรื่องภาษาและวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่อยไปจนถึงการปรับเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในรัฐซึ่งได้เปลี่ยนสถานะกลายมาเป็นชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อย การเรียนการสอนภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสามารถดำรงอยู่อย่างเป็นปกติตามวิถีของชุมชนก็ต้องถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากแนวนโยบายด้านการศึกษาและผลประโยชน์ของรัฐอย่างเลี่ยงไม่ได้

บทความนี้จะยกกรณีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูและภาษาอินโดนีเซียในประเทศไทย ด้วยการอ้างอิงข้อสังเกตและประสบการณ์ของหลักสูตรด้านอาณานิคมศึกษาในภาคใต้เป็นพิเศษ จุดมุ่งหมายเพื่อ

ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้ภาพการเติบโตของหลักสูตรด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศึกษาและการสอนรายวิชาภาษามลายูและอินโดนีเซียในสถาบันอุดมศึกษา ต่าง ๆ นั้น การจัดการสอนภาษาทั้งสองยังแฝงไว้ซึ่งนัยยะเรื่องอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์และแรงดึงเครียดทางวิชาการที่น่าสนใจบางประการ

พัฒนาการการสอนภาษามลายูในประเทศไทย

ภาษามลายูเป็นภาษาของประชากรกว่าร้อยล้านคนซึ่งตั้งถิ่นฐาน กระจายตัวอยู่นับตั้งแต่บริเวณคาบสมุทรมลายูและประเทศหมู่เกาะในภาคพื้น สมุทของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นภาษาที่ผูกพันอยู่กับเครือข่าย การค้าและชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษาดังกล่าวมาช้านาน นักวิชาการด้าน มลายูศึกษาร่วมสมัยเชื่อว่า ต้นกำเนิดของภาษามลายูมีที่มาจากบริเวณ หมู่เกาะรีเอา (Riau) ในประเทศอินโดนีเซีย แต่กระนั้น ความกว้างขวางใน การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มคนที่ใช้ภาษามลายู ทำให้มีความแตกต่างหลากหลาย ของสำเนียงภาษาถิ่นในแต่ละพื้นที่อย่างมาก ความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมนับจากการเข้ามาของเจ้าอาณานิคมตะวันตก ซึ่งเข้ายึดครองภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จนกระทั่งการได้รับเอกราช ของประเทศเกิดใหม่ในอาณานิคมภาคพื้นสมุทรปัจจุบัน ยังส่งผลให้ ภาษามลายูในแต่ละพื้นที่มีพัฒนาการที่แตกต่างออกไปมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ กล่าวคือแม้ว่าในวันนี้ภาษามลายูที่ใช้กันอยู่ในประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน บางส่วนของฟิลิปปินส์ และไทย จะสามารถสื่อสารกันได้ หากแต่ก็มี ความต่างในเรื่องสำเนียง คำศัพท์ สำนวน และรูปแบบการใช้ที่ผูกโยงอยู่กับ บริบททางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่าง ภาษามลายูในประเทศมาเลเซียกับภาษาอินโดนีเซีย ความแตกต่างข้อนี้ปรากฏ ให้เห็นนับแต่ตัวอย่างง่ายๆ เช่น คำกล่าวทักทายในแต่ละช่วงเวลาของวัน เรื่อยไปจนถึงคำศัพท์ที่สื่อความคิดความหมายทางการเมือง-วัฒนธรรม ดังนั้น จึงอาจพอกล่าวในเบื้องต้นได้ว่า แม้ประชากรของประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซียใช้ภาษาที่มารากเหง้าเดียวกัน แต่ก็ไม่อาจกล่าวว่าเป็นสิ่ง เดียวกันเนื่องจากเหตุปัจจัยด้านการเมืองและอุดมการณ์ของรัฐ

ในประเทศไทย ภาษามลายูเป็นภาษาที่ใช้กันอยู่ในหมู่ประชาชนที่มีเชื้อสายมลายูในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และบางอำเภอของสงขลา มีสำเนียงแตกต่างกันแต่ละท้องถิ่น โดยทั่วไปสามารถแบ่งสำเนียงอย่างกว้างออกได้สองพื้นที่คือภาษามลายูถิ่นสตูล ซึ่งมีสำเนียงใกล้เคียงกับที่ใช้อยู่ในรัฐปะลิส และ ภาษามลายูถิ่นปัตตานี ยะลา นราธิวาสซึ่งมีสำเนียงศัพท์ใกล้เคียงกับภาษามลายูถิ่นในรัฐกลันตันของมาเลเซีย ชาวมลายูส่วนใหญ่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมใช้ภาษามลายูสำเนียงถิ่นปัตตานีเป็นภาษาแม่ และใช้อักษรยาวี (Jawi Script) ซึ่งเลียนแบบและประดิษฐ์เพิ่มเติมจากอักษรอาหรับในภาษาเขียน ทั้งนี้ มักมีความเข้าใจผิดว่ายาวีก็คือภาษามลายูหรือมีที่มาจากภาษาชวา (Jawa) (รัตติยา, 2529, 5-8; Keyes, 2003, 186)

ก่อนที่ระบบการศึกษาสมัยใหม่จะเข้าสู่ประเทศไทยและประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การจัดการเรียนการสอนภาษามลายูเกิดขึ้นในระดับชุมชนท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชน กล่าวคือเป็นการสอนภาษาให้สมาชิกของชุมชนมีทักษะในการสื่อสาร พร้อมทั้งอบรมหล่อหลอมวัฒนธรรมประจำกลุ่มชาติพันธุ์แก่สมาชิกของชุมชนด้วยพร้อมกัน สถาบันที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ภาษามลายูระดับพื้นฐานคือ ปอเนาะ (Pandok) ซึ่งเป็นสถาบันการสอนศาสนาอิสลามของชุมชนชาวมลายูมุสลิม ปอเนาะมีรูปแบบการจัดการคล้ายคลึงกับการศึกษาเบื้องต้นของสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคก่อนการพัฒนาาระบบการศึกษาแบบตะวันตก ในแง่ที่โรงเรียนหรือสำนักสอนดำเนินการศึกษาโดยครูหรือผู้นำศาสนาในชุมชน ไม่มีการเก็บค่าเล่าเรียน และได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ รายได้ของผู้สอนมักมาจากการบริจาคจากคนในชุมชน (หรือ ชะกาต ในกรณีของศาสนาอิสลาม) หรือมีเงินนั้นครูผู้สอนอาจประกอบอาชีพทางการเกษตรอื่นไปด้วยพร้อมกัน ครูผู้สอนภาษามลายูในพื้นที่ชายแดนภาคใต้จะมีสถานะเป็นโต๊ะครู ใช้ตำราภาษามลายูอักษรยาวีซึ่งมีต้นแบบจากอักษรอาหรับเป็นสื่อกลางหลัก ทำการสอนควบคู่หรือโดยผ่านการเรียนรู้เรื่องศาสนา ตลอดจนการเรียนรู้อื่นๆ

ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในช่วงที่อาศัยอยู่แบบกินนอนในปอเนาะ ด้วยเหตุนี้ การสอนภาษามลายูจึงมักแยกไม่ออกจากการเรียนเรื่องศาสนาอิสลาม และสรรพความรู้ต่างๆ ที่ยึดโยงอยู่กับศาสนาและภูมิปัญญาความรู้ในท้องถิ่น (Ibrahem, 2005) ในหลายกรณีการเรียนการสอนยังสามารถจัดขึ้นในสุเหร่าได้ด้วย จากข้อมูลรัฐบาลสยามช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 พบว่า ใน พ.ศ. 2459 มณฑลปัตตานีมีโรงเรียนสอนศาสนาของเอกชน (รวมการสอนในสุเหร่า) รวบรวม 479 แห่ง (นพตล, 2523, 27) ตำราศาสนาที่นิพนธ์ด้วยตัวอักษรยาวีโดยนักปราชญ์ชาวปาตานี เช่น ชัยคุดอูด หรือ ชัยค้ออาหมัด อัลฟาฏอนี คือตำราหลักหนึ่งในการสอนภาษา โดยเฉพาะปราชญ์คนหลังซึ่งเป็นผู้มีบทบาทในการวางหลักเกณฑ์การใช้อักษรยาวีในการเรียนภาษามลายู¹ อื่นนอกอักษรยาวีแล้ว ก็มีการสอนภาษามลายูด้วยตัวอักษรรูมี (Rumi Script) หรืออักษรโรมัน ซึ่งนิยมใช้กันอยู่ในประเทศมาเลเซียเนื่องจากมีความซับซ้อนน้อยกว่าอักษรยาวี ง่ายในการเรียนการสอน และสะดวกในการเขียน ปัจจุบัน การเรียนภาษามลายูมาตรฐาน (มลายูบากู [Melayu Baku] หรือเรียกอีกอย่างว่า มลายูกุลง) ในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยใช้ตัวอักษรรูมีเป็นหลัก

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ชั้นปกครองของสยามได้เริ่มปรับตัวให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก และดำเนินการปฏิรูปการปกครองโดยการผนวกเมืองปัตตานีเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยาม ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ผู้ปกครองของสยามเริ่มให้ความสนใจกับการเรียนรู้ภาษามลายูในฐานะภาษาของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองเป็นครั้งแรก ทั้งนี้เพื่อตอบสนองจุดมุ่งหมายในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการปกครอง ดังปรากฏการจัดทำคู่มือเรียนภาษามลายูด้วยภาษาไทยสำหรับข้าราชการที่ถูกส่งไปปฏิบัติงานพื้นที่

¹ เกี่ยวกับอิทธิพลของ "กิตตาบยาวี" ต่อการศึกษาในสังคมมลายูในพื้นที่ภาคใต้โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน, Hasan Madman. (2009). The Strategy of Islamic Education in Southern Thailand: The Kitab Jawi and Islamic Heritage. The Journal of Sophia Asian Studies. 27(3), 37-49.

ขณะเดียวกัน โรงเรียนที่เปิดสอนในมณฑลปัตตานีบางแห่งก็เริ่มมีการสอนภาษามลายูด้วย แม้ว่าชาวมลายูในพื้นที่ไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียน เนื่องจากโรงเรียนจัดการเรียนการสอนภายในวัดก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยในเวลานั้นยังไม่ได้มีแผนนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูในฐานะการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ชาวมลายูในพื้นที่ เช่นเดียวกับที่ยังไม่มีนโยบายที่แน่นอนในการกำกับการบังคับเรียนภาษาไทยมาตรฐาน เหตุเพราะประเทศไทยยังคงไม่ได้มีความมุ่งหวังที่จะสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองของรัฐที่เสมอภาคเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแก่ไพร่ฟ้าต่างชาติพันธุ์ ความพยายามของภาครัฐคงมุ่งไปที่การแทรกการสอนภาษาไทยเข้าสู่โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาและสุเหร่า ซึ่งพอจะเห็นได้ชัดมากขึ้นตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้รัฐไทยยังหลีกเลี่ยงการยุบรวมโรงเรียนอันจะสร้างภาระให้รัฐต้องรับผิดชอบบริหารจัดการด้วยตัวเอง (นพดล, 2523, 34-39)

การสร้างสำนึกความเป็นไทยที่เป็นหนึ่งเดียวกันผ่านนโยบายการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย และลดบทบาทของภาษามลายูถิ่นเกิดขึ้นในช่วงการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยแรก (พ.ศ. 2481-2485) ภายใต้นโยบายชาตินิยมไทยที่มุ่งผสมกลมกลืนคนกลุ่มต่างๆ ให้เป็นชาวไทย (assimilation policy) ผลกระทบที่เกิดในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ก็คือภาษามลายูถูกห้ามสอนในโรงเรียน โดยใน พ.ศ. 2484 รัฐบาลได้ออกประกาศเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ โดยให้เยาวชนทั้งหมดของประเทศต้องเข้าโรงเรียนของรัฐซึ่งสอนด้วยภาษาไทย นอกจากนี้ ชาวมลายูต้องใช้ภาษาไทยในการสื่อสารกับราชการเป็นหลัก มีการปรับเปลี่ยนป้ายชื่อสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ จากภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาไทย

¹ กระนั้นปรากฏว่าเยาวชนชาวมลายูยังคงมีผลการเรียนรู้ภาษาไทยที่ต่ำตลอดทศวรรษ 2480-2500 จากปัจจัยเรื่องเงื่อนไขทางวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความแตกต่างทางภาษาระหว่างภาษามลายูและภาษาไทย ซึ่งทำให้กระทรวงศึกษาธิการต้องหันมาใช้วิธีการสอนโดยให้เยาวชนมลายูเรียนภาษาไทยโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านภาษามลายู

นอกจากนั้น ยังมีการกำหนดให้การสอนศาสนาอิสลามต้องใช้ภาษาไทย ภาครัฐได้ให้การสนับสนุนวิทยาลัยครูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อทำหน้าที่ผลิตบุคลากรครูผู้สอนภาษาไทยแก่การศึกษาระดับประถมและมัธยมในพื้นที่ ในด้านหนึ่ง ผลจากนโยบายดังกล่าวทำให้ชาวมลายูที่รู้ภาษาไทย มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและสามารถสามารถเข้าสู่ระบบราชการ เป็นกลไกการปกครองของรัฐ ขณะที่ชาวมลายูอีกจำนวนไม่น้อยเกิดความรู้สึกแปลกแยก และเรียกร้องให้รัฐยอมรับในความแตกต่างของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ ทั้งนี้เมื่อผนวกกับปัญหาเรื่องการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ และสำนึกในความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างจากคนไทยส่วนใหญ่ ทำให้เกิดกลุ่มเคลื่อนไหวของอดีตชนชั้นนำและผู้นำศาสนาชาวมลายูเพื่อแบ่งแยกอำนาจปกครองขึ้น (แม็กคาร์โก, 2555)

อาจกล่าวได้ว่านโยบายด้านภาษาของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยแรกที่มุ่งสร้างความเป็นไทยที่เป็นหนึ่งเดียวกันผ่านการบังคับเรียนและใช้ภาษาไทยมาตรฐานที่กำหนดโดยชนชั้นนำที่ส่วนกลาง เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศกลายเป็นไทย (Thai-ification) ได้ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูและสถาบันโรงเรียนปอเนาะในระดับท้องถิ่นอย่างมาก เหตุเพราะภาษามลายูได้ถูกทำให้กลายเป็นอื่นต่อความเป็นไทย มีสถานะเป็นภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อยู่ใตระกูลภาษาไทยทางภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ผลสืบเนื่องจากการผนวกดินแดนส่วนต่างๆ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของรัฐสยามที่เริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนการสร้างนิยามความหมายว่าด้วยความเป็นไทยที่ผูกอยู่ภาษาไทยมาตรฐานของชนชั้นนำ ทำให้การจัดแบ่งภาษาระหว่างภาษาของผู้คนในภูมิภาคที่ถือว่าเป็นคนไทย (คำเมือง ลาว) และ พวกที่ไม่ใช่ไทย (มลายู จีน เวียดนาม ฯลฯ) กลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดแบ่งความหมายของสิ่งที่เป็นไทยและไม่ใช่ไทย นโยบายการเรียนการสอนภาษาไทยมาตรฐานจึงเป็นส่วนหนึ่งของกลไกด้านความมั่นคงภายในรัฐ ที่มีเป้าหมายมุ่งสถาปนาอำนาจควบคุมเหนือกลุ่มคน

ที่มีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรม ทั้งนี้แม้ว่าจะมีการจัดการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับภาษามลายูและศาสนาอิสลามในชั้นเรียนระดับพื้นฐาน หากแต่ก็เป็นเพียงรายวิชาหรือบางส่วนของเนื้อหาวิชาเท่านั้น เนื่องจากภาษาไทย ศาสนาพุทธ และประวัติศาสตร์ไทยที่มีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางยังคงเป็นแก่นเนื้อหาของหลักสูตรการเรียนการสอน ความแตกต่างในโลกทัศน์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัด โดยเฉพาะในมิติด้านภาษาและศาสนา ผลักดันให้เยาวชนชาวมลายูมุสลิมจำนวนมากเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาในประเทศมาเลเซีย เนื่องจากมีความคุ้นเคยและใกล้ชิดทางภาษาและวัฒนธรรมมากกว่า แม้จะเป็นที่ทราบว่ามี ความแตกต่างอยู่พอสมควรในโครงสร้างไวยากรณ์ และหลักแนวคิดระหว่างภาษามลายูมาตรฐานกับภาษามลายูถิ่นปัตตานี ตลอดจนทัศนคติในเรื่องอื่นๆ ชาวมลายูมองว่าตนเองเหนือกว่าชาวมลายูจากพื้นที่สามจังหวัด (Rappa and Wee, 2006, 117-119)

รัฐไทยเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูและการตระหนักถึงบทบาทของภาษามลายูในฐานะภาษาแม่ของสังคมชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในระดับพื้นฐาน จากข้อเรียกร้องของผู้นำมลายูในท้องถิ่น ซึ่งบางส่วนของข้อเรียกร้องได้รับการยอมรับจากคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ และต่อมาถูกประกาศเป็นนโยบายและแนวปฏิบัติในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามสมัยที่ 2 (พ.ศ. 2491-2500) ตั้งแต่ พ.ศ. 2491 (พุทธพล, 2557) ทั้งนี้แม้อาจเป็นที่ตั้งข้อสงสัยในทางประวัติศาสตร์ได้ว่านโยบายดังกล่าวถูกนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ที่มากน้อยเพียงใด และด้วยวิธีการอย่างไร เช่น นโยบายปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น การเพิ่มเงินเดือนและจัดหาครูที่มีความรู้ภาษามลายูอย่างดี การสนับสนุนให้มีการสอนภาษามลายูสัปดาห์ละ 5 ชั่วโมง 30 นาที ในระดับประถมศึกษา รวมถึงการให้มีเจ้าหน้าที่ภาครัฐในพื้นที่ที่สามารถใช้ภาษาพื้นเมืองเป็นสัดส่วนร้อยละ 40 ของทั้งหมด เป็นต้น เนื่องจากสำนักต่อต้านรัฐไทยในหมู่ชนชั้นนำชาวมลายูยังคงขยายตัวไป

อย่างรวดเร็วจากการใช้ความรุนแรงโดยรัฐ หากแต่อาจพอกกล่าวได้ว่าในข้อเสนอของ พุทฺทพล มงคลวรารวณ ซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์ความเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ชายแดนใต้และบทบาทของรัฐบาลส่วนกลางนั้น “ทศวรรษ 2490 เป็นช่วงเวลาของการประนีประนอมและชะลอการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมภายใต้นิยามของการเป็นไทยอิสลาม” (พุทฺทพล, 2557) แม้ว่าการติดตาม สอดส่อง จับกุมผู้นามลายูมุสลิมจะดำเนินไปอย่างรุนแรงและค่อนข้างปราศจากการตรวจสอบก็ตาม ข้อมูลจากงานวิจัยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษามลายูท้องถิ่นของอับดุลเลาะะ ขรีดาเอ๊ะ และคณะระบุว่ามีการยกเลิกการใช้ภาษามลายูในการสอนระดับโรงเรียนใน พ.ศ. 2500 พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านและสถานที่ต่าง ๆ จากภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาไทย (อับดุลเลาะะ และคณะ, 2553)

อย่างไรก็ตามความสนใจของภาครัฐต่อการเรียนการสอนภาษามลายูในสถาบันการศึกษาระดับสูงกลับทวีความสำคัญมากขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษ 2500 จากปัญหาการต่อต้านรัฐโดยกลุ่มเคลื่อนไหวชาวมลายูหลากหลายกลุ่มซึ่งมีจุดมุ่งหมายต้องการสถาปนารัฐอิสระปาตานี หรือการจัดตั้งรัฐอิสลามปาตานีเพื่อปกครองตนเอง กลุ่มเคลื่อนไหวที่สำคัญได้แก่ ขบวนการแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี หรือ บีอาร์เอ็น (BRN จัดตั้ง พ.ศ. 2504) องค์กรปลดปล่อยสหปัตตานี หรือพูโล (PULO จัดตั้ง พ.ศ. 2511) โดยให้หลังการก่อตั้งบีอาร์เอ็นเพียง 1 ปี รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ขอความร่วมมือไปยังคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ทำการเปิดสอนวิชาภาษามลายูมาตรฐาน (ภาษามาเลย์) โดยเปิดสอนเป็นวิชาพิเศษในภาคค่ำแก่นิสิตและข้าราชการผู้ต้องการรู้ภาษาดังกล่าว คณะอักษรศาสตร์โดยความร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทยได้เริ่มเปิดการอบรมอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2506 ภายใต้ชื่อโครงการอบรมวิชาภาษามลายู

¹โครงการดำเนินต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2516 จึงปรับเปลี่ยนมาเป็นการเปิดสอนภาษามลายูเป็นวิชาเลือกเสรีกับนักศึกษาของคณะอักษรศาสตร์ กระทั่งมีการจัดตั้งสาขาวิชาภาษามลายูจนกระทั่งปัจจุบัน โดยมีหัสดิน มะแซ ทำหน้าที่รักษาการหัวหน้าสาขาคณะแรก

ให้แก่ข้าราชการชายแดนใต้ (รายงานการอบรมวิชาภาษามลายูฯ, 2508, 2511)¹ และพัฒนาโครงการอบรมมาเป็นการสอนภาษามลายูถิ่นแก่ข้าราชการกรมการปกครองในระหว่าง พ.ศ. 2514-2519 ภายหลังจาก พ.ศ. 2519 ภาระหน้าที่ในการจัดอบรมภาษามลายูแก่ข้าราชการที่ปฏิบัติงานชายแดนใต้เริ่มถูกส่งถ่ายไปสู่มหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคใต้แทน กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษ 2520 มหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคใต้บางแห่งได้เริ่มเปิดสอนรายวิชาภาษามลายูในแผนกวิชาภาษาตะวันออกด้วย เช่นที่วิทยาลัยการศึกษาสงขลา¹ และที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยแห่งหลังซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญนั้นได้มีการบรรจุแผนกวิชาภาษามลายูเป็นหนึ่งในสามแผนกวิชาเริ่มต้นของการจัดตั้งภาควิชาภาษาตะวันออกใน พ.ศ. 2524 (อีกสองแผนกวิชาคือภาษาจีนและภาษาอาหรับ)

ความพยายามของภาครัฐที่จะดึงชาวมลายูในพื้นที่ไม่ให้เข้าเป็นแนวร่วมของขบวนการแบ่งแยกดินแดนมลายูได้พัฒนาไปสู่แนวนโยบายบูรณาการ (Integration policy) กลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยในรัฐไทยให้เข้ามาอยู่ในร่มของความเป็นไทยโดยเลี่ยงการสลายอัตลักษณ์หรือตัวตนทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยดังเช่นที่เคยปฏิบัติในอดีต ในการนี้รัฐได้ยอมรับให้มีการจัดการสอนภาษามลายูในระดับโรงเรียนมากขึ้น มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอน ยอมให้รายการวิทยุและข่าวสารในภาคภาษามลายู และเพิ่มรายวิชาภาษามลายูในระดับอุดมศึกษา กระทั่งในช่วงทศวรรษ 2530 ที่รัฐไทยได้ยอมให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบทวิภาษา (Bilingual Languages) อันเป็นการยืนยันสถานะของภาษามลายูในฐานะภาษาแม่ของคนในพื้นที่ และเริ่มสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชั้นอนุบาลในฐานะภาษาที่สอง ขณะที่ แม้วาทะพาทของโรงเรียนปอเนาะในฐานะสถาบันการศึกษาระดับชุมชนค่อยๆ ถูกผ่อนไปสู่สถาบันการศึกษารูปแบบอื่นๆ ที่รัฐให้การสนับสนุน

¹ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา และมหาวิทยาลัยทักษิณ ตามลำดับ

เช่น โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หากแต่ยังมีสถานะเป็นแหล่งรักษาอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิมอยู่ (Ibrahem, 2005, แม็กคาร์โก 2555) ในช่วงเวลานี้เช่นเดียวกันที่รัฐให้ความสนใจในการผลิตสื่อการเรียนรู้อาษามลายู-ไทยเพื่อใช้สำหรับเจ้าหน้าที่ด้านต่าง ๆ ที่จะลงไปปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ว่าผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติจะคงเป็นที่ชวนให้ตั้งคำถามได้มากก็ตาม

การขยายตัวของสำนักท้องถิ่นและการรณรงค์ให้มีการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมไทยที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง พ.ศ. 2535 จากแนวคิดการกระจายอำนาจให้คนท้องถิ่นในส่วนภูมิภาคได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น รวมถึงการเคารพต่ออัตลักษณ์ความแตกต่างตามกระแสพหุนิยมวัฒนธรรม (Multiculturalism) ซึ่งกำลังแพร่หลายในหมู่นักวิชาการภาคประชาสังคม และองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้เองที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้มีการจัดตั้งแผนกวิชาภาษามลายูศึกษา (Melayu Studies) ใน พ.ศ. 2539 (นิอัปดุลรากีบ, 2555) เพิ่มเติมจากแผนกวิชาภาษามลายู โดยยังถือเป็นส่วนหนึ่งของภาควิชาภาษาตะวันออก ขณะที่มหาวิทยาลัยในส่วนกลางหลายแห่งก็มีการเปิดสอนรายวิชาภาษามลายูเพิ่มขึ้น เช่นที่มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หรือในกรณีของภาคใต้ เช่นที่ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ได้เปิดสอนภาษามลายู เป็นวิชาเอกของหลักสูตรภูมิภาคศึกษาใน พ.ศ. 2546 ในกรณีนี้ นักวิชาการและอาจารย์มหาวิทยาลัยที่เป็นชาวมลายูในพื้นที่ได้เรียกร้องให้ภาครัฐตระหนักในความสำคัญของภาษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ของชาวมลายูอย่างกว้างขวาง และด้วยเหตุดังกล่าว รัฐไทยจึงได้เริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายด้านภาษาและการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูไปสู่แนวทางแบบพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญแก่การตระหนักยอมรับในความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่คนส่วนใหญ่ของประเทศ และยอมให้มีการส่งเสริมการเรียนรู้อาษาและวัฒนธรรมของชาวมลายูมากยิ่งขึ้นในแนวทาง

ที่ไม่ขัดแย้งกับอุดมการณ์แห่งรัฐ

ในอีกทางหนึ่ง การที่ประเทศมาเลเซียยกระดับหลักเกณฑ์ต่างๆ ในภาษามลายูให้มีความทันสมัย หรือที่นิยมเรียกว่าภาษามลายูมาตรฐานตลอดจนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษามลายูตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงเพื่อสร้างสำนึกความรักชาติแก่พลเมืองของประเทศ ส่งผลให้ภาษามลายูมาตรฐานกลายเป็นตัวแบบและเกณฑ์มาตรฐานในการเรียนการสอนภาษามลายูในประเทศไทย และโดยเฉพาะในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยเช่นกัน ปัญญาชนชาวมลายูจากพื้นที่สามจังหวัดที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศมาเลเซียในสาขาวิชาด้านภาษามลายูวรรณคดีมาเลย์ อิสลามศึกษา ได้นำแนวคิด รูปแบบการเรียนการสอน และตำราภาษามลายูมาตรฐานแบบมาเลเซียซึ่งใช้ตัวอักษรโรมัน เข้ามาปรับใช้กับการสอนภาษามลายูในโรงเรียนปอเนาะ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของการเรียนศาสนาอิสลามซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ก็เอื้อให้การสอนภาษามลายูระดับพื้นฐานในโรงเรียนปอเนาะยังคงนิยมใช้ภาษามลายูมาตรฐานอักษรยาวีเป็นมาตรฐานหลัก

สถานการณ์การจัดการเรียนการสอนภาษามลายูที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่สุดภายหลังเหตุการณ์ความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547 ระเบิดขึ้น เหตุการณ์ความรุนแรงที่มีสยิดกรือเซะและตากใบได้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการกระตุ้นให้ภาครัฐหันกลับมาให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อการกำหนดนโยบายการสอนภาษามลายู ทั้งภาษามลายูถิ่นปาตานีและภาษามลายูมาตรฐานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กระทรวงศึกษาธิการเริ่มมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการสอนภาษามาเป็นแบบทวิภาษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับประถม โดยให้ใช้ภาษามลายูถิ่นเป็นภาษาแม่เริ่มต้นในการเรียนภาษาไทยในโรงเรียนเขตพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนใต้ มีการพัฒนาสื่อ กลวิธีการสอน และระบบตัวเขียนภาษามลายูถิ่นด้วยอักษรไทย โดยเริ่มทดลองใช้กับโรงเรียนระดับอนุบาลตั้งแต่ พ.ศ. 2551 ภาครัฐยังพยายามบูรณาการการสอนภาษาของโรงเรียนดาดูกา โรงเรียนปอเนาะ และโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

แม้ว่าจะเผชิญข้อจำกัดในเรื่องรูปแบบการสอนและกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันผ่านการทำงานเชิงบูรณาการกับนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์มลายูในภาคใต้ ขณะที่ในระดับอุดมศึกษาก็มีการเปิดสอนรายวิชาภาษามลายูทั้งในรูปแบบสาขาวิชาเอกและวิชาเลือกเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดระหว่าง พ.ศ. 2550-2552¹ เช่นที่ มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ตามลำดับ (อับดุลเลาะ และคณะ, 2553) ในสถานการณ์เช่นนี้ นักวิชาการหลายท่านได้ก้าวเข้ามามีบทบาทในการศึกษาวิจัยปัญหาเรื่องความรุนแรงและวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่มากยิ่งขึ้นโดยการสนับสนุนทุนวิจัยจากภาครัฐ ที่โดดเด่น อาทิ วิเชียร ตันตระเสนีย์ ซึ่งเคยมีประสบการณ์สอนที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติมลายู ประเทศมาเลเซีย รัตติยา สาและ แห่งมหาวิทยาลัยทักษิณ รุสลัน อุทัย แห่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขณะที่บางท่านก็มีบทบาททางการเมือง เช่นกรณีของ วรวิทย์ บารู อดีตหัวหน้าแผนกวิชาภาษามลายู มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในส่วนของสถาบันอุดมศึกษาจากส่วนกลางนั้น มหาวิทยาลัยมหิดลซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในด้านภาษาศาสตร์เอเชีย มาอย่างยาวนานก็ได้ดำเนินโครงการวิจัยการเรียนการสอนภาษามลายูถิ่น ภายใต้การดำเนินงานของสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย ด้วยทุนสนับสนุนหลายแหล่ง เช่น ยูนิเซฟ (UNICEF) เป็นต้น

นอกจากนั้น กระแสนิยมเรื่องความร่วมมือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งถูกผลักดันให้กลายเป็นวาระแห่งชาติก็มีส่วนกระตุ้นให้มีการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูมาตรฐานทั่วประเทศด้วยเช่นกัน นับตั้งแต่การเปิดรายวิชาภาษามลายูมาตรฐานในโรงเรียนนำร่องระดับมัธยมศึกษา ไปจนถึงการเพิ่มรายวิชาภาษามลายูในหลักสูตรด้านอาณานิคมศึกษา อาเซียนศึกษา และในภาควิชาภาษาตะวันออกของคณะมนุษยศาสตร์และศิลปศาสตร์ในหลายมหาวิทยาลัย เช่น ภาษามลายูมาตรฐานได้กลายมาเป็นภาษาที่ถูกพิจารณา

¹ เปลี่ยนชื่อเป็น มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ในเดือนตุลาคม 2556

จากภาครัฐที่มีความสำคัญในมิติทางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกับประเทศในภาคพื้นสมุทรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จากแต่เดิมที่ความสนใจจำกัดอยู่ในมิติด้านความมั่นคงเท่านั้น การเรียกร้องจากนักวิชาการ นักการเมือง และปัญญาชนในพื้นที่ ประกอบกับ กระแสนิยมอาเซียนที่บอบวลในสังคมไทยตลอดช่วง พ.ศ. 2555-2556 ผลักให้รัฐบาลของนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ซึ่งมีแนวทางโอบเอื้อต่อเสียงเรียกร้องของคนกลุ่มดังกล่าว ได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้ง สถาบันภาษามลายูไทยแลนด์ (Dewan Bahasa Dan Pustaka Melayu Thailand) โดยให้ขึ้นต่อศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2556 แนนอนทีเดียวว่าการจัดตั้งสถาบันภาษาย่อมไม่ได้มีจุดหมายเพียงการสนับสนุนการสอนภาษาเพียงเท่านั้น หากแต่รวมถึงการอนุรักษ์ เผยแพร่วัฒนธรรมมลายู ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์มลายู และการอยู่ร่วมกันของคนต่างชาติพันธุ์ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงการเชื่อมโยงชาวมลายูในพื้นที่สามจังหวัดกับประชาคมชาวมลายูอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในแง่ที่ภาษามลายูจึงถูกมองว่าเป็นตั้งยาสารพัดประโยชน์ที่สามารถช่วยเยียวยาและฟื้นฟูอาการป่วยไข้ทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวมลายูในพื้นที่ สร้างความเข้มแข็งเพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจ อีกทั้งยังเชื่อมโยงผู้คนกลุ่มต่างๆ ให้เข้าใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ การเพิ่มพูนความสนใจในภาษามลายูภายใต้กระแสนิยมอาเซียน (รวมถึงภาษาอินโดนีเซียดังจะได้อีกกล่าวต่อไปภายหน้า) ยังปรากฏให้เห็นจากการที่สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย เริ่มหันทิศทางความสนใจมาสู่แวดวงวรรณกรรมในโลกภาษามลายู โดยเฉพาะวรรณกรรมมาเลเซีย รางวัลซีไรต์ซึ่งมอบให้แก่นักเขียนที่มีผลงานโดดเด่นของแต่ละชาติในภูมิภาคอาเซียนเปิดโอกาสให้นักวิชาการด้านภาษาและวรรณกรรมมลายูมีพื้นที่ในการแสดงตัวตนต่อพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ผู้สอนภาษามลายูหลายคนยังได้พัฒนาตนเองเป็นนักเขียน นักแปลวรรณกรรมมลายู และประสบความสำเร็จอย่างดี

ความสำคัญของการศึกษาภาษามลายูมาตรฐานหรือมลายูกกลาง และมลายูถิ่นที่กำลังขยายตัวควบคู่กับการศึกษาวัฒนธรรม การเมืองและสังคมมลายู (หมายรวมถึงทั้งมาเลเซียและชาวมลายูที่อยู่ในที่ต่าง ๆ) ในปัจจุบันจึงเป็นผลมาจากแรงผลักดันหลายด้าน นอกจากภาษามลายูมาตรฐานที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว แนนอนที่เดียวว่าปัญหาการเมืองในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่สุดที่กระตุ้นให้เกิดการเรียกร้องให้มีการศึกษาวิจัย และสอนภาษามลายูสำเนียงถิ่นปัตตานีที่ใช้อักษรยาวีเป็นภาษาราชการในพื้นที่และเป็นภาษาในการทำงานด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในประเด็นหลังเริ่มได้รับการยอมรับจากในพื้นที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ดังปรากฏให้เห็นตั้งแต่ข้อเสนอกของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ใน พ.ศ. 2549 แม้ว่าจะมีทัศนะจากอดีตผู้นำประเทศที่แย้งต่อความต้องการดังกล่าว โดยเฉพาะความเห็นของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีที่ไม่เห็นด้วยกับการใช้ภาษามลายูเป็นภาษาราชการและภาษาเพื่อการทำงานในพื้นที่ ซึ่งก็ได้รับการตอบรับจากนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ผู้นำรัฐบาลในขณะนั้น (โพสท์ทูเดย์ 2549, 26 มิถุนายน; ASTV ผู้จัดการออนไลน์ 2549, 26 มิถุนายน) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีปฏิกิริยาจากชนชั้นนาระดับสูงเช่นนั้น ความสำคัญของภาษามลายูถิ่นที่ใช้ตัวอักษรยาวีนี้ยังคงถูกเสริมสร้างให้มีน้ำหนักมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งโดยนักวิชาการ ผู้รู้ และสื่อสารมวลชนชาวมลายูในพื้นที่ และสถาบันวิจัยด้านภาษาจากสถาบันอุดมศึกษาที่สำคัญในกรุงเทพฯ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาวมลายูที่มีความแท้ดั้งเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับภาษามลายูมาตรฐานที่ถูกปรับปรุงให้เป็นสมัยใหม่ (กามารุดดีน, 2556; อับดุลเลาะ และคณะ, 2553) ทิศทางดังกล่าวสอดคล้องกับกระแสสำนึกในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่พุ่งสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ ในหมู่ชาวมลายูในพื้นที่ ดังตัวอย่างการริเริ่มจัดทำและปรับปรุงป้ายหน่วยงานราชการป้ายสัญญาณต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อให้สามารถสื่อสารกับชาวมลายูท้องถิ่น กระทั่งนำไปสู่การจัดทำ หนังสือป้ายชื่อส่วนราชการภาษามลายูอักษรยาวี เพื่อเป็นต้นแบบสู่มาตรฐานอาเซียน โดยคณะกรรมการราชฎรรบัณฑิตด้านภาษา

และวัฒนธรรมมลายูถิ่นในพื้นที่ชายแดนใต้ (ขอซาลี อาแว, 2558, 6 มีนาคม) พร้อมกันนั้น นักวิชาการด้านมลายูศึกษาในไทยซึ่งจบการศึกษาด้านวรรณคดีมลายู (Malay Literature) และมลายูศึกษา (Malay Studies) จากประเทศมาเลเซีย ก็พยายามทำให้ภาษามลายูกลายเป็นตัวแทนของภาษาที่ใช้ในประเทศภาคพื้นสมุทรของอาเซียน ในบางกรณีก็ใช้มีนทัศน์ทางวัฒนธรรมบางประการเพื่อสร้างพื้นที่กว้างใหญ่สำหรับกลุ่มคนผู้ใช้ภาษามลายูโดยเน้นความเป็นหนึ่งเดียว ตัวอย่างเช่น นักวิชาการด้านมลายูศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ก็เสนอให้ใช้คำว่า ภูมิภาคอนุชนตาราในความหมายถึงภูมิภาคมลายู (Melayu Region) เพื่อวางกรอบรอบพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของผู้ใช้ภาษามลายู หรือการแปลชื่อหลักสูตรมลายูศึกษาในภาษาอังกฤษว่า Nusantara Studies ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวเป็นที่นิยมอยู่แล้วในบรรดานักวิชาการด้านมลายูศึกษาจำนวนมากในประเทศมาเลเซีย ซึ่งนิยมความคิดเรื่องอารยธรรมมลายู (Malay Civilization หรือ Melayu Hadhari) อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวก็ต้องต่อสู้กับความพยายามทำให้เป็นกลางและระงับแบบราชการและวงวิชาการไทยมากขึ้นผ่านการใช้คำว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

พัฒนาการการสอนภาษาอินโดนีเซียในประเทศไทย

ในขณะที่พัฒนาการการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูในประเทศไทยขึ้นกับปัจจัยด้านความมั่นคง และความกังวลของรัฐต่อปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นสำคัญ การเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซีย (บาฮาซาอินโดนีเซีย) ในสังคมไทยกลับสัมพันธ์อยู่กับพัฒนาการของวงการศึกษามลายูอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียจึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เพิ่งเริ่มขึ้นในวงการอุดมศึกษาไทยในระยะสองทศวรรษที่ผ่านมา และมีจุดมุ่งหมายในทางวิชาการเป็นสำคัญมากกว่าเป้าหมายด้านความมั่นคง

ควรกล่าวเบื้องต้นในที่นี้ว่า ความสนใจของชนชั้นนำไทยต่อผู้คนวัฒนธรรม และภาษาจากดินแดนซึ่งปัจจุบันคือประเทศอินโดนีเซียมิได้เพิ่ง

เริ่มขึ้นเมื่อรัฐไทยให้ความสนใจต่อการรวมตัวเข้าเป็นองค์การการเมืองระดับภูมิภาคเช่น ASEAN หากแต่ปรากฏหลักฐานที่แสดงถึงความสนใจดังกล่าวมาอย่างยาวนานอย่างน้อยตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา งานวรรณคดีเรื่องอิเหนา หรือโครงจารึกวัดพระเชตุพนที่มีการกล่าวถึงผู้คนจากดินแดนชวา คือ ตัวอย่างหนึ่ง que แสดงให้ถึงความสนใจใคร่รู้และการรับเอาวัฒนธรรมจากดินแดนชวามาใช้เพื่อสนองรสนิยมของชนชั้นนำในราชสำนักสยามยุคต้นรัตนโกสินทร์ (ทิวศักดิ์, 2553) หรือแม้แต่การเสด็จประพาสเกาะชวาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสนใจของกษัตริย์และเชื้อพระวงศ์สยามในอันที่จะเรียนรู้ความเป็นไปและวิธีการปกครองที่ใช้อยู่ ณ อาณานิคมอีสต์อินดีสของเนเธอร์แลนด์อย่างเห็นได้ชัด หนึ่ง เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐเอกราชที่ชื่อว่าประเทศอินโดนีเซียยังคงไม่ปรากฏขึ้นบนแผนที่โลก ด้วยเหตุดังนั้น ความสนใจต่อสิ่งที่เรียกว่า “ภาษาอินโดนีเซีย” ในความหมายของภาษาประจำชาติอินโดนีเซียจึงยังไม่ปรากฏขึ้นด้วยเช่นกัน

การเรียนภาษาอินโดนีเซียโดยคนไทยในระยะแรกเริ่มขึ้นเมื่อรัฐบาลอินโดนีเซียมีนโยบายพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ด้วยการส่งเสริมการศึกษาด้านภาษาและวัฒนธรรมอินโดนีเซียแก่ชาวต่างชาติ ผ่านการมอบทุนการศึกษาดาร์มาชีสวา (Darmasiswa scholarship) สำหรับนักศึกษาและชาวต่างชาติที่สนใจศึกษาภาษาและวัฒนธรรมอินโดนีเซีย ณ มหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย ในระยะแรก นักศึกษาจากประเทศไทยที่ได้รับทุนส่วนใหญ่เป็นเยาวชนมุสลิมจากจังหวัดชวตแดนภาคใต้ที่สนใจเดินทางไปศึกษาด้านศาสนาและความรู้อื่นๆ ที่ประเทศอินโดนีเซีย และใช้โอกาสการเรียนรู้ภาษาในโครงการดาร์มาชีสวาเพื่อต่อยอดความรู้ กระนั้นก็ตลอดช่วงทศวรรษ 2520-30 ยังไม่ปรากฏความพยายามจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียในสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชวตแดนใต้

นอกจากทุนดาร์มาชีสวาซึ่งเป็นทุนมอบตรงจากรัฐบาลอินโดนีเซียแล้ว การศึกษาภาษาอินโดนีเซียในระยะแรกเริ่มยังเป็นผลมาจากการเติบโตของ

การศึกษาและวิจัยเรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาซึ่งมีอินโดนีเซียเป็นหนึ่งในประเทศที่สำคัญนับแต่เริ่มต้น ในการนี้ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาและนักวิชาการชาวไทยมีโอกาสเรียนรู้ภาษาอินโดนีเซียเพื่อการศึกษาและวิจัยประกอบด้วยสองช่องทางคือ 1) การศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในประเทศโลกตะวันตก และ 2) การสนับสนุนด้านทุนการศึกษาภาษาของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยมูลนิธิ SEASREP (Southeast Asian Studies Regional Exchange Program) เราอาจพิจารณาช่องทางทั้งสองบนพื้นฐานที่เชื่อมโยงกันได้ดังนี้

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในประเทศไทย คือการศึกษาด้านอาณานิคมศึกษาที่มีต้นแบบมาจากแนวการสอนและวิจัยด้านนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงการรับเอาอิทธิพลทางภูมิปัญญาและการผลิตความรู้เกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากประเทศโลกตะวันตกอื่นทั้งที่เคยเป็นเจ้าอาณานิคมเช่น อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และที่ไม่เคยเป็นเจ้าอาณานิคม ดังเช่น ออสเตรเลีย มาปรับให้เข้ากับบริบททางวิชาการและความต้องการของสังคมไทย ทั้งนี้ภายใต้บริบทของยุคสงครามเย็นที่ประเทศเหล่านี้ต่างเพิ่งความสนใจมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะพื้นที่เสี่ยงทางยุทธศาสตร์ในการเมืองระหว่างประเทศ สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่มีศูนย์วิจัยและหลักสูตรด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก้าวหน้ามากที่สุดเวลานั้นได้ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาจากภูมิภาคนี้ไปศึกษาระดับปริญญาโทและเอกด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาจำนวนมาก

ดังนั้น นับแต่ทศวรรษ 2510 เป็นต้นมา จึงเริ่มปรากฏนักศึกษาวไทยที่เดินทางไปศึกษาความรู้ด้านนี้ทั้งในสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และประเทศอื่นๆ ในยุโรป แม้จะเป็นที่ประจักษ์ว่าส่วนใหญ่ของนักศึกษาวไทยที่เดินทางไปศึกษาต่อจะเลือกทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกในเรื่องไทยเป็นส่วนใหญ่ อันเนื่องจากความคุ้นเคย ความสะดวก และโอกาสที่จะจบการศึกษาได้ตามกำหนดเวลา รวมถึงการเลี้ยงที่จะต้องเรียนภาษาที่ 3 หรือ 4 เพื่อทำวิจัยด้านอาณานิคมศึกษา หากแต่ก็มีนักศึกษาวไทยบางรายที่เลือก

ความท้าทายด้วยการศึกษาเรื่องประเทศเพื่อนบ้านอย่างอินโดนีเซีย (อันเป็นประเทศที่มีอยู่ในความสนใจของวงวิชาการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียตลอดมา) ซึ่งส่งผลให้จำเป็นต้องเรียนภาษาอินโดนีเซียเพื่อการวิจัยระดับสูง บุคคลสำคัญในช่วงเริ่มต้นได้แก่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ และ วิทยา สุจริตชนารักษ์ รายแรกเดินทางไปศึกษาระดับปริญญาเอก ณ มหาวิทยาลัยมิชิแกน ที่ แอนน์ อาร์บอร์ (University of Michigan, Ann Arbor) โดยเลือกทำวิทยานิพนธ์ในหัวข้อวรรณกรรมชาตินิยมอินโดนีเซีย¹ ในขณะที่รายหลังเดินทางไปศึกษา ณ มหาวิทยาลัยโมนาช (Monash University) ประเทศออสเตรเลีย² โดยทำการวิจัยระดับปริญญาเอกในหัวข้อการปกครองส่วนภูมิภาคของอินโดนีเซียในช่วงยุคระเบียบใหม่ อย่างไรก็ตาม เมื่อสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับสู่ประเทศไทยแล้ว นักวิชาการทั้งสองท่านก็ได้สานต่อการศึกษาด้านอินโดนีเซียศึกษาด้วยการใช้ทักษะด้านภาษาหรือทำการสอนภาษาอินโดนีเซียต่อแต่อย่างใด หากแต่ได้ใช้ความรู้ดังกล่าวไปบูรณาการกับการวิเคราะห์ในเรื่องอื่นๆ ทั้งนี้ ภายหลังจากนิธิและวิทยาแล้ว ยังมีนักวิชาการชาวไทยรุ่นต่อมาที่เดินทางไปศึกษาต่างประเทศตะวันตก (รวมถึงสิงคโปร์ในเวลาต่อมา) และเลือกทำวิทยานิพนธ์พร้อมศึกษาภาษาอินโดนีเซียเพื่อการวิจัย เช่น ดินาร์ บุญธรรม ทวีศักดิ์ เผือกสม เป็นต้น

ในกรณีของ SEASREP นั้น มูลนิธิดังกล่าวมีศูนย์ดำเนินการอยู่ที่ประเทศฟิลิปปินส์ โตโยต้าซึ่งเป็นบริษัทผลิตรถยนต์รายใหญ่ซึ่งมีฐานการผลิตและตลาดอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาอย่างยาวนานได้จัดตั้งมูลนิธิ SEASREP ขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้

¹ วิทยานิพนธ์เรื่อง Nidhi Aeusrivongse. (1976). Fiction as History: A Study of Pre-war Indonesian Novels and Novelists (1920-1942). Ph.D. Dissertation, University of Michigan, Ann Arbor.

² วิทยานิพนธ์เรื่อง Withaya Sucharithanarugse. (1979). Indonesian Regional Administration in a Period of Intensified Development Activity, 1969-1976 : Case studies in Three Kabupatens of Central Java. Ph.D. Dissertation, Monash University, Australia.

และการวิจัยด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 มูลนิธิเริ่มมอบทุนการศึกษาให้แก่นักศึกษาจากภูมิภาคนี้และเริ่มปรากฏนักศึกษชาวไทยที่ได้รับทุนจาก SEASREP ไปศึกษาภาษาอินโดนีเซีย ณ มหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซีย (Universitas Indonesia, UI) ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศแห่งนั้นเป็นเวลา 1 ปี

ผลจากการประสานงานและผลักดันของชาววิทย์ เกษตรศิริ อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้ได้ชื่อว่าเป็นนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นกรรมการของมูลนิธิโตโยต้ามาอย่างยาวนาน ทำให้ SEASREP กลายเป็นช่องทางสำคัญสำหรับนักศึกษาชาวไทยที่ต้องการเรียนรู้เรื่องเพื่อนบ้านในภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ชาววิทย์ได้จัดตั้งโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โครงการดังกล่าวเปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาตรีซึ่งถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการความรู้เรื่องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาของสังคมไทย หลักสูตรมีการบรรจุรายวิชาภาษาอินโดนีเซียเพื่อที่จะฝึกฝนให้นักศึกษามีความเชี่ยวชาญระดับพื้นฐานในภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน โดยทำการว่าจ้างชาวอินโดนีเซียมาเป็นผู้สอนในรายวิชาภาษา

ต่อมาใน พ.ศ. 2546 มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรภูมิภาคศึกษาจากที่ได้มีการพัฒนาโครงการภูมิภาคศึกษามาก่อนหน้าภายใต้การผลักดันของผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรพรรณงาม เกษตรธรรมสาร นักวิชาการประวัติศาสตร์ซึ่งมีสถานะเป็นอาจารย์คนแรกของหลักสูตร และอุทัย ดุลยเกษม คณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ในขณะนั้น ความที่โครงการภูมิภาคศึกษามุ่งเน้นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ

¹ ปัจจุบันเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสังกัดภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสังกัดภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียเป็นหลักในฐานะประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นเป้าหมายทางยุทธศาสตร์มาแต่เริ่มต้น ทำให้หลักสูตรภายใต้การบริหารของแพทริก โจรี (Patrick Jory) และ ทวีศักดิ์ เผือกสม¹ ซึ่งต่างเป็นอาจารย์รุ่นแรกของหลักสูตรได้บรรจอรอนนงค์ ทิพย์พิมล² มหาบัณฑิตจากภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเขียนวิทยานิพนธ์ว่าด้วยประวัติศาสตร์ขบวนการนักศึกษาอินโดนีเซีย เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาด้านเนื้อหาและภาษาอินโดนีเซีย ควบคู่ไปกับการว่าจ้างอาจารย์ชาวอินโดนีเซียเป็นผู้สอนภาษาเพิ่มเติม ประสบการณ์ไปศึกษาภาษาอินโดนีเซียด้วยทุน SEASREP ที่มหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซียของอรอนนงค์ ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียในฐานะวิชาเอกของหลักสูตรมีความต่อเนื่องมากขึ้น นอกจากนั้น ทั้งสามคนได้ร่วมพัฒนาโครงการเรียนภาษาในต่างประเทศ (In-Country Program) ในประเทศอินโดนีเซีย โครงการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเรียนภาษาในต่างประเทศซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของหลักสูตรไปศึกษาภาษาในประเทศเจ้าของภาษา (คืออินโดนีเซียและมาเลเซีย) เป็นเวลา 3 เดือน หนึ่ง นักศึกษาของหลักสูตรภูมิภาคศึกษาส่วนหนึ่งยังได้รับทุนดาร์มาซิสา ซึ่งทำให้มีโอกาสขยายเวลาศึกษาภาษาและวัฒนธรรมอินโดนีเซียยาวนานขึ้นเป็นเวลา 1 ปี นักศึกษาเหล่านี้ได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ในประเทศอินโดนีเซียที่หลากหลายแตกต่างกัน จากการที่ทุนดังกล่าวไม่ได้ผูกขาดการจัดส่งนักศึกษาไปยัง ณ มหาวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่ง

ในส่วนของทวีศักดิ์ซึ่งมีประสบการณ์ศึกษาภาษาอินโดนีเซียที่มหาวิทยาลัยกัจจะมาดา (Universitas Gadjah Mada, UGM) มหาวิทยาลัยชั้นนำเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองยอร์กยาคาร์ตา ก็ได้ริเริ่มการพัฒนาศึกษาผู้รู้ภาษาอินโดนีเซียชาวไทยอย่างจริงจังด้วยการขยายเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหลักสูตรภูมิภาคศึกษากับมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย เพื่อทำการจัดส่งนักศึกษาไปเรียนภาษาในโครงการเรียนภาษาในต่างประเทศโดยจากจุดเริ่มต้นที่หลักสูตรจัดส่งนักศึกษาไปที่

มหาวิทยาลัยฯ จะมาดา ต่อมาได้ขยายไปสู่มหาวิทยาลัยรัฐแห่งมาลัง (Universitas Negeri Malang, UM) ทางตะวันออกของเกาะชวา พร้อมผลักดันนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรให้เดินทางไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้านภาษาศาสตร์ที่ประเทศอินโดนีเซียเพื่อกลับมาเป็นอาจารย์ผู้สอนภาษาฯ โดยตรง¹ ขณะที่บัณฑิตซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรอีกจำนวนหนึ่งก็ได้รับการสนับสนุนให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทด้านประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อใช้ความรู้ภาษาอินโดนีเซียในการทำวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการเมืองอินโดนีเซีย (ทวีศักดิ์, 2557) นอกจากนี้ ในฐานะหัวหน้าหน่วยวิจัยภูมิภาคศึกษาในขณะนั้น ทวีศักดิ์ได้ริเริ่มการพัฒนาโครงการจัดทำพจนานุกรมภาษาอินโดนีเซีย-ไทยซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องระยะยาวที่สนับสนุนงบประมาณโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการเรียนรู้อินโดนีเซียแก่สังคมไทยในระดับที่กว้างขวางยิ่งขึ้น และรวมตลอดจนการพัฒนาอินโดนีเซียศึกษาโดยนักวิชาการไทย

สถานภาพการเรียนการสอนและทิศทางในอนาคต

นับจากจุดเริ่มต้นที่การสอนภาษามลายูได้รับการวางรากฐาน ณ ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และขยับสู่มหาวิทยาลัยอื่นๆ เช่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้การเคลื่อนตัวไปกับกระแสอาเซียนของหน่วยงานภาครัฐ สถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน และการขยายตัวของสำนักเรื่องอาเซียนในหมู่ประชาชนระดับล่าง หลายมหาวิทยาลัยจึงเริ่มเปิดสอนภาษามลายูและอินโดนีเซียเพิ่มขึ้น ทั้งในฐานะส่วนหนึ่งของภาควิชาด้านภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ หรือเป็นรายวิชาส่วนหนึ่งของหลักสูตรด้าน

¹ ก่อนหน้า พ.ศ. 2550 อาจารย์ผู้สอนภาษาอินโดนีเซียชาวไทยโดยส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาในด้านภาษาศาสตร์หรือการสอนภาษาอินโดนีเซีย โดยทั่วไปนักศึกษาชาวไทยที่ไปเรียนภาษาอินโดนีเซียด้วยทุนตามาชิฮวาเป็นเวลา 1 ปีมักกำลังศึกษาหรือจบการศึกษาจากแขนงวิชาอื่นๆ (เพ็ญศรี, 2557)

อาณานิคมศึกษา เช่น เอเชียศึกษา ภูมิภาคศึกษา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา เอเชียศึกษา เป็นต้น ความที่การสอนภาษามลายูและอินโดนีเซียในสถาบันระดับอุดมศึกษาของไทยอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารสองแบบดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความแตกต่างในแง่ของการพัฒนาบัณฑิตดังต่อไปนี้

การพัฒนาหลักสูตรภาษามลายู ทั้งมลายูมาตรฐานและมลายูถิ่น ภายใต้โครงสร้างของภาควิชาภาษาตะวันออก เอื้อให้หลักสูตรบรรจุรายวิชาต่างๆ ที่ครอบคลุมการเรียนรู้ภาษามลายูในมิติต่างๆ ของสังคม จำนวนรายวิชาที่ถูกกำหนดไว้มุ่งเป้าหมายเพื่อให้บัณฑิตเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการใช้ภาษามลายูอย่างดี นักศึกษาที่จบการศึกษาจากหลักสูตรภาษามลายูถูกคาดหวังว่าจะสามารถใช้ภาษาเพื่อการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในระดับสูง อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่าในช่วงต้นทศวรรษ 2530 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นที่หลักสูตรภาษามลายูสามารถผลิตบัณฑิตรุ่นแรกๆ ออกสู่สังคม มีบัณฑิตจำนวนน้อยมากที่มีโอกาสไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทหรือเอกในด้านการสอนภาษามลายู และมีจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่เลือกศึกษาต่อในด้านวรรณคดีมลายูและมลายูศึกษา กระนั้นบัณฑิตเหล่านี้ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศมาเลเซีย เช่น มหาวิทยาลัยแห่งมาลายา (Universiti Malaya, UM) มหาวิทยาลัยชายันมาเลเซีย (Universiti Sain Malaysia, USM) มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาเลเซีย (Universiti Kebangsaan Malaysia, UKM) เป็นต้น สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ในปัจจุบัน บุคลากรผู้สอนภาษามลายูส่วนใหญ่คือผู้จบการศึกษาด้านวรรณคดีมลายูและมลายูศึกษาและอาศัยประสบการณ์การสอนในการพัฒนาตนเองจนเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษามลายู (อับดุลรอยะ, 2557) สำหรับในภาคใต้ อาจารย์รุ่นแรกที่เป็นผู้สอนภาษามลายูในระดับมหาวิทยาลัย ได้แก่ สาเหะ อับดุลละาะ อัลยุฟรี แห่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และ รัตติยา สาและ แห่งมหาวิทยาลัยทักษิณ

ปัจจุบัน ตลาดความต้องการผู้รู้ภาษามลายูกำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังมีการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหารายวิชาและแนวการจัดการเรียนการสอน

ให้เหมาะกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ในช่วงกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา มหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคใต้ของไทยมีการทำโครงการความร่วมมือด้านการสอนและการพัฒนาภาษามลายูกับมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะความร่วมมือแบบเครือข่ายภายใต้การนำของ สภามหาวิทยาลัยอินโดนีเซีย (Majlis Bahasa Brunei Darussalam^๑ Indonesia^๒ Malaysia, MABBIM) (นิตยสารก๊อบ, 2557) ซึ่งมุ่งเน้นการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ความก้าวหน้าด้านภาษามลายู ซึ่งช่วยให้ผู้สอนภาษามลายูในไทยมีโอกาสถึงความร่วมมือและความช่วยเหลือจากประเทศในเครือข่ายเข้าสู่พื้นที่ความเติบโตทั้งในความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแตกยอดหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องมลายู ออกเป็นหลักสูตรภาษามลายู และหลักสูตรมลายูศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ นำสังเกตว่าสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ การบรรจุอาจารย์ผู้สอนภาษามลายูไม่ได้มีการแยกพิจารณาว่าผู้สมัครต้องจบการศึกษาด้านภาษามลายูหรือภาษาอินโดนีเซียเป็นการเฉพาะ หากแต่พิจารณาว่าทั้งสองภาษาต่างมีรากเหง้าร่วมกัน ความแตกต่างเป็นเพียงเรื่องสำเนียงของผู้สอน และด้วยเหตุดังนั้น หลักสูตรภาษามลายูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้จึงมีได้แยกหลักสูตรออกเป็นภาษามลายูและภาษาอินโดนีเซีย ในส่วนของการพัฒนารายวิชาภาษามลายูในหลักสูตรด้านอาณานิเวศศึกษา พบว่าปัจจุบันการเพิ่มรายวิชาภาษามลายูจำนวน 2-4 รายวิชา ซึ่งอาจเสริมด้วยโครงการศึกษาภาษาเพื่อนบ้านในประเทศเจ้าของภาษาอีก 1-2 ภาคการศึกษา กำลังเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เหตุผลเบื้องต้นในการกำหนดจำนวนรายวิชาคงอยู่ที่จุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้านอาณานิเวศศึกษาที่วางเป้าหมายที่การผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น รายวิชาด้านเนื้อหาจึงเป็นส่วนใหญ่ของวิชาทั้งหมด และมีวิชาด้านภาษาเป็นส่วนเสริมเพื่อช่วยพัฒนาทักษะในการศึกษาและวิจัยเรื่องเพื่อนบ้าน

ในส่วนของทัศนะเรื่องการพัฒนาทักษะภาษามลายูแก่นักศึกษาที่มีภูมิหลัง

ทางภาษาแตกต่างกันนั้นผู้สอนภาษามลายูในหลักสูตรด้านอาณานิคมบริเวณศึกษามองว่า แม้ปัจจัยเรื่องภูมิหลังทางชาติพันธุ์ของนักศึกษาจะไม่มีผลเท่าไรนักต่อพัฒนาการการเรียนรู้ภาษามลายูระหว่างนักศึกษาชาวมลายูและนักศึกษากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากนักศึกษากลุ่มแรกจำเป็นต้องปรับพื้นฐานด้านภาษาเพื่อการเรียนรู้ภาษามลายูมาตรฐาน อย่างไรก็ตาม การที่หลักสูตรด้านอาณานิคมศึกษาไม่สามารถกำหนดจำนวนรายวิชาบังคับภาษามลายูได้มากเพียงพอ ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณภาพของบัณฑิตในเรื่องทักษะภาษาอย่างเลี่ยงได้ยากเมื่อเปรียบเทียบกับนักศึกษาที่จบการศึกษาจากหลักสูตรภาษามลายูโดยตรง เป็นที่ทราบว่านักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาอาจมีความสามารถสื่อสารภาษามลายูกับเจ้าของภาษาในระดับชีวิตประจำวัน แต่ก็มีข้อจำกัดอยู่มากหากต้องใช้ในการประกอบอาชีพ อีกทั้งการจัดส่งนักศึกษาไปศึกษาภาษามลายูในมหาวิทยาลัยชั้นนำของประเทศมาเลเซียเป็นเวลายาวนานในลักษณะโครงการเรียนภาษาในต่างประเทศก็เป็นภาระด้านค่าใช้จ่ายที่สูงสำหรับนักศึกษาด้วยเช่นกัน เหตุเพราะนักศึกษาที่เลือกเรียนหลักสูตรด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาหรืออาเซียนศึกษาในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคหรือระดับท้องถิ่น โดยทั่วไปแล้วมักมีฐานะด้านการเงินของครอบครัวที่ด้อยกว่านักศึกษาที่สมัครตรงเข้าศึกษาหลักสูตรแขนงนี้ในมหาวิทยาลัยส่วนกลางที่กรุงเทพฯ หรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมายาวนาน ข้อจำกัดที่กล่าวมาส่งผลกระทบต่อการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านภาษาและการมีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมในประเทศเพื่อนบ้านที่หลักสูตรเป็นผู้จัดให้ นอกจากนี้ สถานการณ์คล้ายคลึงกันนี้เกิดขึ้นกับนักศึกษาที่เลือกเรียนภาษาเพื่อนบ้านอื่นด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอจากผู้สอนภาษามลายูในลักษณะของการจัดกลุ่มวิชาภาษามลายูไว้กับสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์เป็นการเฉพาะในมหาวิทยาลัยระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่น จึงมีแง่มุมสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวอยู่เช่นกัน เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะอาจารย์ผู้สอนภาษามลายูที่มีภูมิหลังกำเนิดจากจังหวัดชายแดนใต้มักมีทัศนะว่า อาจารย์ชาวไทยเชื้อสายมลายู

ซึ่งจบการศึกษาด้านวรรณคดีและภาษาจากประเทศมาเลเซียเองสามารถสอนภาษามลายูได้ดีไม่น้อยกว่าชาวมาเลเซีย การบริหารจัดการในลักษณะของสาขาวิชาภาษามลายูนี้คล้ายคลึงกับที่ปรากฏอยู่ในภาควิชาภาคตะวันออกในหลายมหาวิทยาลัย หากแต่มุ่งที่การผลิตบัณฑิตผู้เชี่ยวชาญภาษามลายูมาตรฐานอย่างแท้จริงจากสถาบันอุดมศึกษาระดับท้องถิ่น เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่เลือกเรียนหลักสูตรด้านอาชีวบริเวณศึกษา และสาขาวิชาอื่นๆ ภายในมหาวิทยาลัยสามารถเลือกลงเรียนรายวิชาภาษามลายูได้มากขึ้นเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน ผู้เชี่ยวชาญการสอนภาษามลายูบางท่านเชื่อว่าแนวทางเช่นนี้จะสามารถตอบสนองการเติบโตของการเรียนภาษามลายูในสังคมไทยได้มากกว่าที่เป็นอยู่ (อัปดุลรอยะ, 2557)

ในส่วนของสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียในประเทศไทย ปัจจุบันดำเนินไปในสองรูปแบบคือ แนวทางแบบหลักสูตรภูมิภาคศึกษา¹ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ซึ่งรายวิชาภาษาอินโดนีเซียมีสถานะเป็นวิชาเอกสำหรับนักศึกษาของหลักสูตร ดำเนินการจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียอย่างสม่ำเสมอ และสอนโดยอาจารย์ชาวไทย กับแนวทางแบบกำหนดให้เป็นวิชาเลือกเสรี ซึ่งมักตามมาด้วยการเปิดสอนแบบไม่สม่ำเสมอและใช้ผู้สอนเป็นชาวอินโดนีเซีย (บางครั้งขึ้นกับความต้องการและจำนวนของนักศึกษาที่ต้องการลงทะเบียนเรียน) ดังเช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น หลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่พัฒนาต่อมาหลังมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และให้ความสำคัญกับประเทศอินโดนีเซียยังได้แก่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหิดล หรือล่าสุดคือมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เป็นต้น ทั้งนี้ในการจัดหาผู้สอนภาษาอินโดนีเซีย สถาบันอุดมศึกษาและสถาบันวิจัยส่วนใหญ่ยังคงนิยมใช้

¹ ปัจจุบันคือหลักสูตรอาเซียนศึกษา

วิธีที่จ้างชาวอินโดนีเซียเป็นผู้สอนภาษา (ซึ่งอาจทำหน้าที่เป็นนักวิจัยสังกัดสถาบันภาษา สถาบันวิจัย หรือทำงานด้านอื่นไปด้วยพร้อมกัน) แม้ว่าวิธีการดังกล่าวมักก่อให้เกิดคำถามตามมาในเรื่องของประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ชาวต่างชาติที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยก็ตาม ขณะที่สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งก็อาจใช้วิธีจ้างอาจารย์ชาวไทยซึ่งประจำสถาบันอุดมศึกษาอื่นเป็นผู้สอนเพื่อลดค่าใช้จ่ายอันเกิดจากการบรรจุอัตราอาจารย์ประจำในตำแหน่งดังกล่าว เช่น โครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

อาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยในประเทศไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียผ่านการพัฒนาหลักสูตรด้านอาชีวศึกษาภายใต้บริบทการขยายตัวของสำนักอากาเซีย แม้ว่าบางมหาวิทยาลัยจะมีการบรรจุรายวิชาไว้ในหลักสูตรแต่ไม่เคยเปิดสอนอย่างจริงจังเลยเป็นเวลาหลายปี เช่น หลักสูตรเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นต้น นอกเหนือจากรูปแบบการดำเนินการทั้งสองแบบหลักนี้แล้ว มีกรณีที่อาจเป็นข้อยกเว้นเพียงเล็กน้อย เช่น การมีบุคลากรผู้เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียโดยสังกัดภาควิชาภาษาเป็นการเฉพาะ เช่น ศิริพร มณีชูเกษ ผู้เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ศิริพร จบการศึกษาระดับปริญญาโทด้านภาษาศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแห่งอินโดนีเซีย และมีผลงานเอกสารคำสอนภาษาอินโดนีเซีย อีกทั้งมีประสบการณ์ในการจัดการสอนภาษาอินโดนีเซียในระดับมัธยม¹

ความน่าสนใจของประเทศอินโดนีเซีย ทั้งในแง่ของการเป็นประเทศมุสลิมที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในอาเซียน ประกอบกับความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ เงื่อนไขด้านระเบียบข้อบังคับและวัฒนธรรมที่ยืดหยุ่นกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบางประเทศในภูมิภาค เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย ทำให้ศักยภาพทางเศรษฐกิจของอินโดนีเซียเป็นที่ตระหนักมานานแล้วในแวดวงธุรกิจ

¹ ปัจจุบันสังกัดภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรษัทข้ามชาติสัญชาติไทยได้เป็นหัวหอกเข้าไปลงทุนด้านการเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ประมง และธุรกิจอื่นๆ ในอินโดนีเซียอย่างกว้างขวาง ความสนใจที่มีต่อตลาดอินโดนีเซียซึ่งกำลังเติบโตอย่างรวดเร็วนี้ทำให้ มหาวิทยาลัยในประเทศไทยแสวงหาหนทางที่จะพัฒนาความร่วมมือรูปแบบต่างๆ กับมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งในหลายกรณีอาจยังไม่มี ความพร้อมในเรื่องบุคลากรผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะเกี่ยวกับ ประเทศแห่งนี้ กล่าวคือ ขณะที่ในบางมหาวิทยาลัยแม้จะตระหนักถึงความสำคัญของประเทศอินโดนีเซียอย่างยิ่งยวด โดยเฉพาะในมิติเศรษฐกิจ จากเหตุผลเรื่องการเร่งพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิชาชีพที่เป็นที่ต้องการของ ตลาดแรงงานมีทักษะในอาเซียน เช่น แพทย์ พยาบาล วิศวกร นักบัญชี เป็นต้น กระทั่งนำไปสู่การพัฒนาโครงการจัดส่งนักศึกษาที่ศึกษาในสาขาอาชีพ ที่ได้รับการสนับสนุนเหล่านี้ เพื่อไปฝึกงานในรายวิชาประเภทสหกิจศึกษา ณ ประเทศอินโดนีเซีย ดังเช่นที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งมีการจัดทำ โครงการส่งนักศึกษาไปฝึกงาน ณ ประเทศอินโดนีเซียอย่างเข้มแข็งและโดดเด่น รวมถึงการให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาชาวอินโดนีเซียมาศึกษาที่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทว่ามหาวิทยาลัยยังไม่มี การเปิดสอนวิชาภาษา อินโดนีเซียอย่างเป็นทางการ หรือมีการบรรจุอาจารย์ชาวไทยที่เป็น ผู้เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียหรืออินโดนีเซียศึกษาภายในมหาวิทยาลัย (เพ็ญศรี, 2557) สภาวะการณ์ดังกล่าวจึงอาจส่งผลกระทบต่อ การเตรียม ความพร้อมแก่นักศึกษา เนื่องจากนักศึกษาในสายวิชาชีพยังขาดความรู้ ทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซีย

ยิ่งกว่านั้น การผนวกรวมการจัดการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซีย เข้ากับภาษามลายูดังที่มักปรากฏในสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ของไทย ตลอดจนแนวนโยบายของหน่วยงานสนับสนุนด้าน อุดมศึกษาของภาครัฐยังเป็นปัญหาที่สำคัญในทัศนะของผู้สอนภาษา อินโดนีเซียซึ่งจบการศึกษาด้านภาษาศาสตร์อินโดนีเซียโดยตรงอีกด้วย สำหรับผู้สอนภาษาอินโดนีเซีย โดยเฉพาะที่สังกัดหลักสูตรเอเชียตะวันออก

เฉียงใต้ศึกษาหรืออาเซียนศึกษาแล้ว ความแตกต่างระหว่างสองภาษาเป็นเรื่องประจักษ์ชัด และไม่ควรมีเหตุให้นำภาษามลายูและอินโดนีเซียมาจัดการเรียนการสอนรวมกัน หรือด้วยการนำอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภาษาหนึ่งไปสอนในอีกภาษาหนึ่งหากผู้บริหารคำนึงถึงคุณภาพของนักศึกษาและผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนการสอน ข้อสรุปที่ได้จากประสบการณ์การสอนของอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียคือ นักศึกษาที่มีภูมิหลังเป็นชาวมลายูมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่มีข้อได้เปรียบในการเรียนภาษาอินโดนีเซียเหนือนักศึกษาชาวไทยกลุ่มอื่นๆ อีกทั้งยังอาจเป็นอุปสรรคในพัฒนาการด้านการเรียนรู้ภาษาอีกด้วย จากการที่นักศึกษาในกลุ่มดังกล่าวได้ถูกบ่มเพาะภาษามลายูถิ่นซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องแบบแผนการใช้ภาษา สำเนียง และมโนทัศน์จากครอบครัวและสังคมอย่างแนบแน่น คณาจารย์ผู้สอนที่จบการศึกษาจากประเทศอินโดนีเซียพบว่าเป็นเรื่องไม่ถนัดที่จะสอนให้นักศึกษามลายูในท้องถิ่นสามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอินโดนีเซียได้แบบเจ้าของภาษา

ทั้งนี้ ด้วยลักษณะที่แยกออกจากกันได้ยากระหว่างเนื้อหาทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศอินโดนีเซียที่มีต่อตัวภาษาเอง ทำให้การเรียนภาษาอินโดนีเซียเป็นเสมือนการเรียนรู้โลกอีกใบหนึ่งที่แตกต่างจากภาษามลายูอย่างยิ่งแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ของทั้งสองประเทศจะเป็นมุสลิมรวมถึงใช้ภาษาที่มีต้นรากร่วมกันก็ตาม กล่าวคือแม้ภาษาอินโดนีเซียจะมีรากมาจากภาษามลายู หากแต่ก็ได้รับอิทธิพลในเรื่องมโนทัศน์ คำศัพท์จากภาษาชวาและดัทช์อย่างมาก ยิ่งกว่านั้นนับจากหลังการสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ในปลายทศวรรษ 2530 ซึ่งนำไปสู่การปรับโครงสร้างทางการเมืองและวัฒนธรรมในประเทศอินโดนีเซียให้มีลักษณะเปิดกว้างมากขึ้น ให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ตลอดจนมีความหลากหลายของแนวปฏิบัติทางศาสนาเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซียซึ่งก่อให้เกิดการทำทลายทางความคิดในพื้นที่สาธารณะอย่างกว้างขวาง ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวส่งผลให้การศึกษามลายูอินโดนีเซียเป็นเสมือนประตู

ที่เปิดสู่โลกอิสลามที่แตกต่างไปจากที่รับรู้กันอยู่โดยทั่วไปในหมู่ชาวไทย การเรียนรู้ภาษาอินโดนีเซียผ่านภาพยนตร์บทเพลง และวรรณกรรมร่วมสมัย ได้กลายเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่แพร่หลายอยู่ในหมู่ผู้สอนภาษาอินโดนีเซียในหลักสูตรด้านอาณานิคมศึกษา กระนั้นก็ดี ควรกล่าวด้วยความกังวลของภาครัฐที่มีต่อเยาวชนจากพื้นที่ชายแดนใต้ที่เดินทางไปศึกษาภาษาอินโดนีเซีย ณ ประเทศอินโดนีเซีย อันเนื่องจากเหตุผลเรื่องอิทธิพลของกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนาที่มีได้ปลาสนาการไปแต่อย่างใด

ด้วยเหตุที่การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซียเพิ่งเริ่มขึ้นในสังคมไทยไม่นานนัก ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอินโดนีเซียชาวไทยส่วนใหญ่จึงมีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 30-40 ปี และด้วยประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเมื่อเปรียบกับนักวิชาการด้านภาษามลายูซึ่งมักจะมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐมาอย่างยาวนาน อีกทั้งได้รับการสนับสนุนด้านทุนวิจัยอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านความมั่นคงของรัฐ ดังนั้น ผู้เชี่ยวชาญภาษาอินโดนีเซียจึงยังมีพื้นที่ทางวิชาการและสายสัมพันธ์กับภาครัฐน้อยกว่า โดยเปรียบเทียบ บัณฑิตที่จบการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในแขนงความเชี่ยวชาญเรื่องประเทศอินโดนีเซียและมีความรู้ในด้านภาษาอินโดนีเซียจำนวนไม่น้อยยังคงไม่มีโอกาสทำหน้าที่สอนความรู้ภาษาที่ตนเชี่ยวชาญแม้ว่าจะได้รับการบรรจุเป็นอาจารย์ระดับอุดมศึกษาก็ตามอันเนื่องจากข้อจำกัดเรื่องโอกาสในเรื่องการทำงาน ส่วนใหญ่ของบัณฑิตผู้ผ่านการเรียนภาษาอินโดนีเซีย ทั้งที่จัดการเรียนการสอนในประเทศและที่มีโอกาสได้รับทุนตามาชิซวาไปศึกษาภาษาต่อที่ประเทศอินโดนีเซีย ยังคงทำงานในแขนงอื่นๆ ที่ใช้ความรู้ภาษาอินโดนีเซียเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร อาทิ สำนักรูทกิจและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

สรุป

พัฒนาการการจัดการเรียนการสอนภาษามลายูและภาษาอินโดนีเซียในประเทศไทยมีความเป็นมาแตกต่างกัน ในกรณีของภาษามลายู บัจจัย

กำหนดที่สำคัญในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาอยู่ที่ปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ และยุทธศาสตร์ของภาครัฐที่มีต่อสภาพการณ์ดังกล่าวทั้งภายในและภายนอกประเทศ ขณะที่การเติบโตของวิชาการด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอินโดนีเซีย อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และการเติบโตของโครงการความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย (IMT-GT) ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดอบรมภาษา และอุตสาหกรรมการศึกษาเรื่องอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทย ทิศทางการเติบโตของภาษาทั้งสองได้หันเหออกไปสู่แนวโน้มใหม่ในเรื่องการเรียนภาษาเพื่อนบ้านเพื่อโอกาสในการศึกษาต่อและการวิจัยระดับสูง บทบาทในการเป็นตัวกลางซึ่งทำหน้าที่สร้างความเข้าใจทางวัฒนธรรมระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และโดยเฉพาะประการสำคัญที่สุดคือ ทักษะความรู้ในภาษาทั้งสองช่วยให้เพิ่มพูนโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ผู้เรียน กล่าวได้ว่าเงื่อนไขการแข่งขันใหม่ในระดับภูมิภาคทำให้แรงงานมีฝีมือและมีความรู้เกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านกลายเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอย่างมาก แม้ว่าภาษาอังกฤษจะยังคงมีสถานะเป็นภาษาเพื่อการทำงานของภูมิภาคนี้เช่นเดิมก็ตาม ยิ่งกว่านั้น การสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ภาษามลายูและอินโดนีเซียแก่ข้าราชการ กลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ด้วยงบประมาณจากหน่วยงานสนับสนุนด้านการศึกษาทั้งจากภาครัฐและเอกชน ก็ได้กลายเป็นน้ำเลี้ยงหล่อเลี้ยงให้หลักสูตรด้านอาชีวศึกษาสามารถผลักดันกิจกรรมด้านวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเทศทั้งสองได้ต่อไป อีกทั้งอาจพัฒนาการอบรมภาษาไปสู่ธุรกิจการจัดอบรมภาษาแก่บุคคลทั่วไปภายใต้หน่วยงานในสังกัดมหาวิทยาลัยได้ในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยยุทธศาสตร์อุดมศึกษาของประเทศไทยเพื่อนบ้านอาเซียนในกลุ่ม CLMV และการจัดทำทำเนียบผู้เชี่ยวชาญภาษาเพื่อนบ้านอาเซียน (ทุนวิจัย สกอ. ปีงบประมาณ 2556) ผู้เขียนขอขอบคุณ ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ เผือกสม, อ.อับดุลรอยะ ปาเนมาแล, อ.เพ็ญศรี พาณิช และ คุณกฤษณะ โชติสุทธิ์ สำหรับข้อมูลหลายประการที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ตลอดจนความเห็นและข้อชี้แนะของผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความซึ่งช่วยให้งานสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Keyes, C. (2003). The Politics of Language in Thailand. in Brown, M. & Ganguly, S. editors. **Fighting Words: Language Policy and Ethnic Relations in Asia**. Massachusetts: The MIT Press. pp. 177-210.
- Madman, Hasan. (2009). The Strategy of Islamic Education in Southern Thailand: The Kitab Jawi and Islamic Heritage. **The Journal of Sophia Asian Studies**. 27(3), 37-49.
- Narongraksakhet, I. (2005). Pondok and Their Roles in Preserving Muslim Identity in Southern Border Provinces of Thailand. in Utai Dulyakasem and Lertchai Sririchai. (editors), **Knowledge and Conflict Resolution: The Crisis of the Border Region of Southern Thailand**. School of Liberal Arts, Walailak University.
- Rappa, A. (2006). **Language Policy and Modernity in Southeast Asia: Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand**. New York: Springer Science+Business Media.
- กามารุดดีน อีสายะ. (2556). "อักษรยาวี" อัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์มลายู. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

Isaah, K. (2013). “**Jawi Script**”: the Ethnic Malay Identity. Nakhon Pathom: Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University. (in Thai).

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2557). ประวัติสาขาวิชาภาษามลายู. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557, สืบค้นจาก <http://www.arts.chula.ac.th/~east/malay/about.html>.

Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (2014). **History of Division of Melayu Language**. Retrieved November 15, 2014, from <http://www.arts.chula.ac.th/~east/malay/about.html>. (in Thai).

หมอชาลี อาแว. (2558, 6 มีนาคม). เปิดตัวหนังสือ “ป้ายชื่อส่วนราชการภาษามลายูอักษรยาวี” เป็นต้นแบบสู่มาตรฐานอาเซียน. **Deep South Journalism School**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2558, สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/6920#sthash.VPvYfFBW.dpuf>.

Awae, G. (2015, 6 March). Book Opening “Official Nameplate in Melayu with Jawi Character”: The Prototype towards ASEAN Standard. **Deep South Journalism School**. Retrieved May 12, 2015, from <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/6920#sthash.VPvYfFBW.dpuf>. (in Thai).

นีอัปดุลรากิบ บินนิฮัสซัน. (2557). แผนกวิชามลายูศึกษา ม.สงขลานครินทร์ ปิดตากับข้าพเจ้า. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2557, สืบค้นจาก <http://nikrakib.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>.

Nik Abdul Rakib Bin Ni Hassan. (2014). **Division of Malay Studies, Prince Songkla University and I**. Retrieved November 15, 2014, from <http://nikrakib.blogspot.com/2012/11/blog-post.html>. (in Thai).

นภดล โจนอุดมศาสตร์. (2523). ปัญหาการจัดการศึกษาในมณฑลปัตตานี (พ.ศ. 2449-2474). ปรินญาการศึกษามหบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- Rojana-Udomsart, N. (1980). Problems of Educational Administration in Monthon Pattani (B.E. 2449-2474). Master of Education Degree (M.Ed). Bangkok: Srinakarinwirot University. (in Thai).
- ทวีศักดิ์ เผือกสม และ ธนภาษ เดชพาวุฒิกุล, บรรณาธิการ. (2553). **ศรีวิชัย เครือข่ายการค้า และวีรบุรุษ: อินโดนีเซียศึกษาในประเทศไทย.** นครศรีธรรมราช: หน่วยวิจัยภูมิภาคศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- Puaksom, D., and Thanapas Dejpawuttikul, editors. (2010). **Sriwijaya, Trade Networks and Heroes: Indonesian Studies in Thailand.** Nakhon Si Thammarat: Regional Studies Research Unit, School of Liberal Arts, Walailak University. (in Thai).
- พุทธพล มงคลวรวรรณ. (2557). การแก้ไขปัญหาคัดค้านครั้งแรกของรัฐไทย: ข้อเรียกร้องของมลายูมุสลิมกับการตอบสนองของรัฐไทย. บทความเสนอในที่ประชุมเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย ครั้งที่ 8 หัวข้อมนุษยศาสตร์ที่แปรเปลี่ยนในโลกที่เปลี่ยนแปลง. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 27-29 พฤศจิกายน 2557.
- Mongkolworawan, P. (2014). **The First Amendment of the Southern Region's Problem in Thailand: Muslim Malays' Demands and the Response of Thai State.** Paper Presented at 8th Thailand Humanities Research Forum, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. 27-29 November 2014. (in Thai)
- มณี วรรณเจริญกิจ, บรรณาธิการ. (2551). ณ ได้: **งานวิจัยจากชุมชนชายแดนใต้สู่นโยบายสาธารณะ.** นครปฐม: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี (ศพส.) มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Wattanacharoenkit, M., editor. (2008). **At South: From Researches on Southernmost Community to Public Policy.** Nakhon Pathom: Research Center for Peace Buidling, Mahidol University. (in Thai).

แม็กคาร์โก, ดันแคน. (2555). **ฉีกแผ่นดิน: อิสลามและปัญหาความชอบธรรมในภาคใต้ ประเทศไทย**. ฌัฐธยาน์ วันอรุณวงศ์ (แปล). กรุงเทพฯ: คบไฟ.

McCargo, D. (2012). **Tearing Apart the Land: Islam and Legitimacy in Southern Thailand**. Nattaya Wanarunwongse (Translate). Bangkok: Kobfai. (in Thai).

รัตติยา สาและ. (2529). **การอ่านและการเขียนภาษามลายูด้วยอักษรยาวี**. กรุงเทพฯ: โครงการแปลวรรณกรรมเพื่อนบ้าน มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป.

Saleh, R. (1986). **Reading and Writing of Melayu through Jawi Script**. Bangkok: The Project for Translation of Neighbor Country's Literature, Sathienkoset-Nakaprateep Foundation. (in Thai).

ASTV ผู้จัดการออนไลน์. (2549, 27 มิถุนายน). **รัฐบาลรับคำ “ปาเปรม” ไม่ใช้มลายูภาษาราชการในชายแดนใต้**. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2558, สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9490000082461>.

ASTV Manager Online. (2006, 27 June). **The Government Accepts Gen. Prem's Demand to Reject Melayu as Official Language in the Southernmost**. Retrieved May 12, 2015, from <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=9490000082461>. (in Thai).

รายงานการอบรมวิชาภาษามลายู รุ่นที่ 1-4 2507-2508 ตามโครงการศึกษาอบรมวิชาภาษามลายูให้แก่ข้าราชการชายแดนภาคใต้. (2508). พระนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Report on the Training of Melayu Language for the Southernmost Region Officers, 1st to 4th Bacthes, 1964-65. (1965). Pranakorn: Chulalongkorn University. (in Thai).

โพสท์ทูเดย์. (2549, 26 มิถุนายน). **พล.อ.เปรมค้ำใช้ภาษามลายูเป็น**

- ทางการย่นต้องมีเพียงหนึ่งเดียวเดือนจนท.ระวังจับแพะ
ก่อบัญหาลามบานปลาย. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2558, สืบค้น
จาก http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=39546
Post Today. (2549, 26 June). **Gen. Prem Objects Using Melayu as
Official Language, Warning the Government “Doesn’t Catch
Scapegoat”**. Retrieved May 12, 2015, from [http://wbns.oas.psu.
ac.th/shownews.php?news_id=39546](http://wbns.oas.psu.ac.th/shownews.php?news_id=39546). (in Thai).
- สัมภาษณ์ ผศ.ดร. ทวีศักดิ์ เผือกสม อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร วันที่ 16 พฤศจิกายน 2557
Puakom, D. (2014). Personal Communication, November 16, 2014. (in Thai).
- สัมภาษณ์ เพ็ญศรี พานิช อาจารย์ประจำหลักสูตรอาเซียนศึกษา สำนักวิชา
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ วันที่ 3 ธันวาคม 2557.
Panich, P. (2014). **Personal Communication**, December 3, 2014. (in Thai).
- สัมภาษณ์ อับดุลรอยะ ปาแนมาแล อาจารย์ประจำหลักสูตรอาเซียนศึกษา
สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ วันที่ 1 ธันวาคม 2557
Panaemalae, A. (2014). **Personal Communication**, December 1, 2014.
(in Thai).
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ. (2553). รายงานการวิจัย การพัฒนาโยบาย
การเรียนการสอนภาษาไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้.
กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- Premsrirat, S., et al. (2010). **Research Report on the Improvement of
Teaching and Learning Thai Language Policy in Southernmost
Provinces**. Bangkok: Office of the Education Council, Ministry
of Education. (in Thai).
- อับดุลเลาะ ซรีดาโอ๊ะ, และคณะ. (2556). ภาษา: กุญแจสำคัญในการไขสู่สุข
ภาวะของคนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. **ข้อมูลทางออนไลน์,
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขล**

นครินทร์. 3(3), 69-75. สืบค้นเมื่อ 12 พฤษภาคม 2558, สืบค้นจาก
[http://huso.pn.psu.ac.th/main/admin/BUNGA/fileupload_topic/
Bunga02_14.pdf](http://huso.pn.psu.ac.th/main/admin/BUNGA/fileupload_topic/Bunga02_14.pdf).

Kreedaoh, A., et al. (2013). Language: The Crucial Key to People's Well-Being in Southernmost Provinces. **Shor Bunga Online (Bouquet Online), Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince Songkla University.** 3(3), 69-75. Retrieved May 12, 2015, from http://huso.pn.psu.ac.th/main/admin/BUNGA/fileupload_topic/Bunga02_14.pdf. (in Thai).